

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 338.48

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-214-221

**Лариса
МАРЦЕНЮК©**
доктор економічних
наук, доцент
(Дніпровський
національний
університет
залізничного
транспорту
ім. акад. В. Лазаряна)

**Камерон
БАТМАНГЛІЧ©**
доктор філософії
(Варненський
університет
менеджменту,
м. Варна, Болгарія)

НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ НА ТУРИСТИЧНУ СФЕРУ

Населення Землі внаслідок порушення різних обмежень зазнає шкоди в багатьох сферах життя, й насамперед, у галузі охорони здоров'я. За останні кілька десятиліть ми зіткнулися з декількома видами інфекційних хвороб, що вражають як тварин, так і людей, до того ж поширення хвороби відбувається на великій території. Внаслідок пандемій усі сфери життя зазнають значущих втрат, але, на наш погляд, туристична сфера – одна з тих, що зазнає масштабних збитків. Цього року внаслідок пандемії коронавірусу туристична сфера теж серйозно постраждала. Обмеження пересування громадян, заборона відкриття тих чи тих об'єктів туристичного спрямування негативно вплинули на всі причетні до організації туристичного бізнесу підприємства.

У статті проаналізовано вжиті деякими країнами заходи щодо підтримки туристичної сфери. Надано рекомендації щодо розробки комплексу заходів для забезпечення стійкості туристичної сфери в умовах посилення карантинних обмежень в Україні. Запропоновано заходи, що можуть пом'якшити вихід туристичної індустрії з кризи у зв'язку з коронавірусом.

Ключові слова: коронавірус, туризм, туристичні перевезення, туристичні подорожі, вплив коронавірусу на туризм.

Постановка проблеми. З початку XXI століття населення Землі зіткнулося з низкою епідемій інфекційних захворювань, що вражають людей і тварин на великих територіях, суттєво перевищують межі окремих держав. Це й відомі науці хвороби, й нові їх різновиди. Зокрема, в листопаді 2002 року в південно-китайській провінції Гуандун було зафіксовано спалах атипової пневмонії (важкий гострий респіраторний синдром, ТОРС (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS)). Незабаром епідемія поширилася на інші райони Китаю, В'єтнаму, Нову Зеландію, Індонезію, Таїланд і Філіппіни, окремі випадки захворювання фіксували в Північній Америці і в Європі. За даними ВООЗ, за час епідемії в 2002–2003 роках загальна кількість хворих в 37 країнах світу становила 8 437 осіб, з них померли 813.

У лютому 2013 року в Південній і Східній Азії проявив себе пташиний грип – захворювання, яке викликають віруси H5N1 і H7N9, що передаються людині від інфікованої домашньої птиці. Для запобігання поширенню епідемії практикується винищення поголів'я птиці (наприклад, у 2003 році після 100 випадків зараження людей в Азії було

© Марценюк Л. В., 2020
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4121-8826>,
Researcher ID: N-3917-2019,
rwinform1@ukr.net

© Батмангліч К. А., 2020
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2050-4946>
cameron.batmanghlich@gmail.com

забито більше 140 млн курей). За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, з 2003 року по грудень 2013 року було зареєстровано 649 випадків зараження людей вірусом H5N1 в 15 країнах, 384 людини померли.

У 2009 році серйозний спалах нового вірусу H1N1, що викликає свинячий грип (передається як від тварин до людини, так і між людьми), стався в Мехіко, далі захворювання стало поширюватися по всій Мексиці і США. Згодом свинячий грип був виявлений майже у всіх країнах Європи. Смертність при інфікуванні даним вірусом не перевищує смертності при ураженні іншими штамами грипу: згідно з даними ВООЗ, у світі було зафіксовано понад 414 тис. лабораторно підтверджених випадків зараження вірусом H1N1, більше 5 тис. хворих померли.

У 2014 році відзначено зростання випадків зараження на поліомієліт – гострим вірусним захворюванням, при якому відбувається ураження спинного мозку, параліч і атрофія м'язів. Поліомієліт невиліковний, але поява в 1950-х роках спеціалізованих вакцин дозволила вести ефективну профілактику захворювання. З 1988 року кількість випадків зараження поліомієлітом зменшилась більше ніж на 99 % – з 350 тис. до 406 випадків, зареєстрованих у 2013 році лише в декількох країнах.

У 2014 році світ дізнався про спалах лихоманки Ебола в Західній Африці, яка загрожувала поширитися на інші регіони континенту і навіть вийти за його межі. Середній коефіцієнт смертності від Ебола – 50 %. Вважається, що ефективного способу лікування Ебола не існує. При цьому хвороба поширюється у разі тісного контакту людини з людиною або людини з твариною [1].

Американський письменник-фантаст Дін Кунц у 1981 році в романі «Очі темряви» (The Eyes of Darkness, Pocket Books, Berkley) описав в епізоді уявний спричинений коронавірусом «Ухань-400» спалах в Ухані, що призвів до гибелі 1700 людей та поширенню у 25 країнах. У романі вірус було отримано в лабораторії як біозброю [2].

Коронавірусна хвороба COVID-19 була офіційно визнана пандемією Всесвітньою організацією охорони здоров'я 11 березня 2020 р.

Туризм є однією з найвразливіших галузей до наслідків надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я. Туристичний сектор Євросоюзу втрачає 1 млрд євро щомісяця через епідемію коронавірусу [3]. Збиток туристичної галузі від коронавірусу може досягти \$ 22 млрд. Таку оцінку спільно зробили експерти WTTC і Oxford Economics. Їх розрахунки засновані на досвіді попередніх криз, викликаних епідеміями SARS (атипова пневмонія) і H1N1 (свинячий грип) [4].

Пандемія коронавірусу вже завдала світовому туризму збиток на 320 млрд доларів. В UNWTO відзначають, що різке скорочення світового туризму залишило мільйони людей без засобів до існування, у тому числі жителів країн, що розвиваються. Більшість членів експертної групи з туризму очікують відновлення міжнародного туризму у другій половині 2021 року [5].

Через запровадження урядами країн світу обмежень для іноземних туристів, аби стримати поширення коронавірусу, 96 % всіх туристичних напрямків світу було закрито. Загалом 209 країн чи регіонів запровадили обмеження на в'їзд туристів. В Африці для туристів закрили 100 % напрямків, в Азії та Тихоокеанському регіоні – 100 %, на Близькому Сході – 100 %, у Європі – 93 %, в Америці – 92 %.

Обмеження, які запроваджують країни, стосуються як повної заборони на в'їзд туристів, так і закриття доступу до якогось конкретного місця чи регіону, або заборони на здійснення пасажирських авіаперевезень.

Уряди країн ставлять охорону здоров'я на перше місце, запроваджуючи такі обмеження. Однак призупинення туризму призводить до скорочення робочих місць, загрожуючи досягненням у сталому розвитку економік.

За даними Світової ради з подорожей та туризму, коронавірус може завдати туристичній галузі 2,1 трільйона доларів збитків у 2020 році, а через обмеження на подорожі без роботи можуть залишитися 75 млн людей [6].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Сфера туризму зазнає збитків глобального масштабу внаслідок запровадження заходів щодо подолання пандемії коронавірусу та невизначеності подальшого розвитку ситуації. 96 % туристичних дестинацій у всьому світі зазнали обмежень [7]. За різними сценаріями, у 2020 році очікується падіння обсягу міжнародних туристичних прибуттів на рівні 58–78 % порівняно з минулим роком. За оцінками експертів, відновлення попиту до рівня 2019

року займе не менше двох років, водночас авіакомпанії будуть змушені підвищити вартість подорожі в середньому на 43–54 % [8].

В Україні, як і в більшості країн світу, коронавірус вдарив, крім інших, і по туристичній галузі, яка втратила, за оцінками деяких її представників, до 30 % замовлень. Найбільш постраждали туристичні оператори, що займалися операторськими послугами для VIP-клієнтів, які направлялися на відпочинок до Італії, Іспанії або Франції. Зафіксовано немало випадків відмови авіаперевізників та власників готелів повернути суму квитка, клієнтам пропонувалося «заморозити» кошти до кращих часів. Така ситуація боляче вдарила як по репутації туристичних фірм-посередників, так і по нервах потенційних туристів.

За оцінками фахівців, для сфери туристичних послуг сезону періоду коронакризи будуть притаманні надання споживачами пріоритету щодо: вибору коротших термінів відпочинку, переважання індивідуального пересування (автотуризм) та індивідуального розміщення, вибору оздоровчого, морського та сільського туризму. Очікується, що коронакриза спричинить сталі зміни у вподобаннях споживачів, прискорюючи впровадження онлайн технологій, приділяючи більшу увагу гігієні та здоровому способу життя, активнішому використанню безготівкових та безконтактних методів оплати та засобів адресної доставки.

Поряд із виїзним туризмом великих втрат зазнав і внутрішній туризм. Загалом втрати туристичної галузі в Україні оцінюються у понад 1,5 млрд дол. США. Пізній початок курортно-рекреаційного сезону внаслідок впровадження обмежувальних заходів також створив кумулятивний ефект, який негативно вплинув як на індустрію відпочинку та подорожей, так і на супутні галузі – готельно-ресторанний бізнес, транспорт (пасажирські перевезення), роздрібну торгівлю, індустрію розваг та діяльність установ культури. На додачу до поточних та прогнозованих втрат, сфера туризму Українських Карпат цьогоріч вже постраждала від низького попиту на гірськолижний відпочинок внаслідок аномально теплої зими [8].

Метою статті є аналіз ситуації, що сталася в туристичній галузі у провідних країнах світу та в Україні у зв'язку з пандемією 2020 року, а також розробка заходів, що можуть пом'якшити вихід сфери туризму з кризи.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні криза, пов'язана з пандемією COVID-19, змусила туристичний бізнес вийти із зони комфорту й шукати інноваційні шляхи розвитку та діяльності. Для того щоб туризм відновився після кризи, його слід реанімувати упровадженням різних новацій. Зробити це можна багатьма шляхами. Але основними мають стати: державна підтримка туризму та підприємницьких ініціатив у цій сфері, поліпшення сервісу, зокрема у сфері гостинності, та посилення інформаційної кампанії, зокрема в мережі «Інтернет» [9].

Фактична зупинка глобальної туристичної індустрії, через спроби країн утримати поширення хвороби, вимагає створення нових протоколів обслуговування, за яких відпочинок не буде наражати клієнтів на небезпеку та дозволить швидко відновити сектор надання послуг і зупинити падіння ВВП.

Сукупність негативних чинників на світову економіку призводить до порушення функціонування всіх її ланцюгів, особливо у сфері надання послуг. Індустрія гостинності, внесок якої у світовий ВВП становить понад 10 %, фактично зупинила надання послуг, що загрожує не тільки суттєвим падінням надходжень до бюджетів країн, а й звільненням великої кількості задіяних у різних галузях працівників. Таке тимчасове зниження попиту на послуги з боку клієнтів може бути компенсовано за допомогою державних витрат доти, доки ситуація на ринку не стабілізується. Клієнти будуть все більше уваги приділяти санітарно-гігієнічним вимогам у закладах гостинності, що мають забезпечити нові стандарти якості в закладах ресторанного господарства, приміщеннях фізкультурно-оздоровчого призначення. Споживачі із зацікавленням реагують на рекламу, якщо в ній розкриваються позитивні сторони діяльності компанії під час кризи, що вплине на попит під час відновлення діяльності сектора [10].

Аналіз секторального впливу пандемії коронавірусу показує, що найбільш негативних наслідків зазнають туризм та пасажирські перевезення. Саме ці галузі найбільше страждають від карантинних заходів та прохань влади залишатися вдома на період карантину. Міжнародна асоціація повітряного транспорту оцінює, що коронавірус може коштувати світовим авіаперевізникам приблизно 100 млрд доларів недоотриманого доходу до кінця 2020 року, а міжнародний кіноринок може втратити понад 5 млрд доларів вна-

слідок скорочення відвідуваності кінотеатрів. Аналогічних збитків зазнають заклади громадського харчування, розважальні центри, спортивні центри тощо [11, 12].

Туризм створює понад 27 млн прямих та споріднених робочих місць. Туристична галузь забезпечує 10 % ВВП ЄС і створює робочі місця для 12 % працівників в Євросоюзі. За оцінкою Єврокомісії, туристична система ЄС може втратити 50 % обігу 2020 року.

Єврокомісія взяла до уваги три головні виклики, з якими туристична галузь стикається в умовах пандемії. Серед них – проблема ліквідності туристичних підприємств, невпевненість споживачів туристичних послуг, а також соціальні наслідки вимушених обмежувальних заходів.

Як один із засобів для збереження ліквідності туристичних підприємств Єврокомісія розглянула можливість видачі туристичних ваучерів тим клієнтам, які не змогли скористатися послугами туристичних операторів в умовах пандемії [13]. Багато країн, особливо постраждалих від коронавірусу, переорієнтовуються на внутрішній ринок. Італія, Іспанія, Франція розуміють, що навіть у разі подолання пандемії психологічні асоціації з осередками зараження в ЄС у європейців минуть ще не скоро. В Європі усвідомлюють, що врятувати галузь повністю не вдасться. Частина компаній збанкрутує, персонал частково втратить роботу, сезонну і постійну. Це неминучі наслідки в поточних умовах. Однак ЄС налаштований на те, щоб мінімізувати ці втрати [14].

Економіка України, хоч і не настільки прив'язана до в'їзного туризму, але якщо карантин затягнеться, то збитки для індустрії сягатимуть 3–5 млрд дол. Приблизно 80 % закладів сфери гостинності – це підприємства малого бізнесу, ФОПи, які можуть не пережити цей карантин. Щодо в'їзного туризму, то тут слід зазначити, що докарантинний рівень в'їзного потоку не був надто високим, адже було величезне падіння після 2014 року. Якщо зовнішні кордони будуть закриті довше, ніж знімуть карантин усередині країни, то очікується зростання потоку внутрішнього туризму, яким частково можна перекрити зовнішній потік [15].

27 травня 2020 року уряд України затвердив «Програму стимулювання економіки для подолання наслідків епідемії COVID-19», включно з ініціативами в таких сферах: доступ до фінансів, доступ до ринків, дерегуляція, модернізація та розвиток, доступ до інфраструктури.

16 червня 2020 року Президентом України підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, туризму, малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19». Закон передбачає: звільнення від податку на додану вартість; податку на прибуток та єдиний соціальний внесок; земельного податку та податку на нежитлову нерухомість; туристичний збір не нараховуватимуть до 31 грудня 2020 року; вводяться податкові пільги на оплату оренди та землі комунальної та державної власності; 10-відсоткова ставка ПДВ для туристичних послуг; туристична діяльність, яка проводиться за кордоном, не обкладається податком.

10 листопада 2020 року пропонується провести парламентські слухання на тему: «Мандруй Україною: стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні». Передбачається заслухати інформацію профільного міністерства, Державного агентства з розвитку туризму України, пропозиції державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та туристичного бізнесу. Метою зазначених парламентських слухань є обговорення цілісного бачення, формування принципів і підходів державної політики у сфері туризму в Україні з урахуванням проблем, спричинених пандемією COVID-19, а також визначення нових можливостей розвитку туристичної індустрії. Прийняття проєкту Постанови сприятиме розвитку державної політики України в питаннях популяризації внутрішнього туризму [16].

Аналітично-дослідницькою організацією Hotel & Destination Consulting за підтримки ЄБРР Business складено звіт «Пандемія COVID-19 і її наслідки у сфері туризму в Україні» з метою оновлення документа «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні». Авторами запропоновано заходи підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі протягом прогнозованого періоду відновлення впродовж 2021 року [17].

Потрібно зауважити, що внаслідок внесення змін до Закону України про Держбюджет-2020 всі кошти, передбачені на розвиток туризму, загалом (240 млн грн) було перенаправлено на програми боротьби із наслідками епідемії [9].

Спільнота гостинності та експерти Всеукраїнської федерації роботодавців у сфері туризму України пропонують такі заходи щодо пом'якшення наслідків виходу з кризи в Україні: фінансування за рахунок спеціальних фондів Державного бюджету України видатків на: фонд заробітної плати, включно з відрахуваннями, комунальні платежі та інші витрати, пов'язані з використанням та утриманням підприємств туристичного бізнесу; закладам розміщення надання статусу медичного та забезпечення засобами індивідуального протівірусного і бактерицидного захисту; проведення за кошт держави масового кваліфікаційного навчання персоналу в галузі туризму щодо санітарних вимог та протидії епідемії; звільнення підприємства від сплати ПДВ при ввезенні обладнання для боротьби з коронавірусом; НБУ підтримати тимчасову зупинку виплат за кредитними договорами, за якими суб'єкти туристичної діяльності є боржниками [9].

Водночас до вищеперахованих заходів автори статті [9] пропонують ввести обов'язкове державне медичне страхування на випадок зараження COVID-19 для громадян, які формують в'їзний та виїзний туристичний потік, а також модернізувати туристичну інфраструктуру, цифровізувати туристичні та відпочинкові заклади.

Якщо проаналізувати вжиті деякими країнами заходи щодо підтримки туристичної сфери, то можна визначити таке:

- **в Австрії** запроваджені пакетні заходи для малих та середніх підприємств у туристичній галузі (під управлінням Австрійського банку розвитку туризму): державні гарантії на відновлення кредитів, що використовуються для покриття тимчасової нестачі ліквідності, спричиненої зменшенням обігу внаслідок COVID-19. Наявний обсяг гарантій збільшено до 1 млрд євро; створено Фонд на випадок тяжких труднощів (2 млрд євро);

- **у Бельгії** уряд передбачив, якщо відбулося скасування заходу/події внаслідок коронавірусу, то його можна компенсувати за допомогою ваучерів, які можна використати протягом 2 років;

- **у Хорватії** теж діє «ваучерна система»;

- **на Кіпрі** конкретна підтримка для відновлення туризму полягає в додатковому асигнуванні в сумі 11 млн євро на заходи щодо підтримки туризму Кіпру до березня 2021 року;

- **у Чехії** працює Національна програма підтримки туризму в регіонах (до 2022 року), яка спрямована на підтримку інфраструктури в туризмі (спрощення вимог щодо отримання субсидії);

- **в Естонії** 19 березня 2020 року уряд оголосив пакет економічних стимулів на суму 2 млрд євро, який підтримуватиме бізнес у скрутних ситуаціях, включно з туризмом;

- **у Франції** уряд оголосив про відстрочення туристичних кредитів клієнтам: наказ дозволяє туристичним фірмам запропонувати клієнтам видачу кредитної картки, яка дійсна протягом 18 місяців, замість відшкодування, що відповідає загальній сумі, сплаченій за неможливу поїздку чи перебування завдяки вжитим діям з урахуванням коронавірусної епідемії. Ця система застосовується до скасувань, які відбулися з 1 березня до 15 вересня 2020 року включно;

- **у Грузії** уряд підготував економічний стимулюючий пакет у розмірі 330 млн доларів, щоб протистояти негативному впливу COVID-19 на економіку;

- **у Польщі** туроператори отримують повернення своїх внесків від Фонду гарантування туризму за пакет, який був скасований через епідемію коронавірусу;

- **в Італії** було розповсюджено навчальні матеріали про COVID-19 та новостворені протоколи всім туристичним суб'єктам. Уряд схвалив надзвичайний пакет заходів щодо захисту фестивального шоу та кіносектора, що становить 130 млн євро на 2020 рік для підтримки операторів, авторів, артистів, виконавців, які постраждали від заходів, що вживаються у надзвичайній ситуації;

- **в Угорщині** передбачено окремі заходи щодо внутрішнього відпочинку для підтримки подорожей іноземців у сільську місцевість, іноземців та сільських жителів до Будапешта. Угорське агентство з туризму витратить 57 млн євро, щоб якнайшвидше повернути туризм до Угорщини. Уряд надасть 600 млрд форинтів підтримки для пріоритетних напрямів найбільш постраждалим секторам, як-от туризм та гостинність у наступні три роки у вигляді інвестиційних субсидій, зменшення податків, розвитку інфраструктури, пільгових та гарантованих кредитів та капітальних програм; Угорське туристичне агентство розпочало рекламну кампанію з просування домашнього відпочинку [19].

Фахівці вже склали портрет туриста після скасування карантину. Найбільшим попитом користуватимуться пропозиції самостійних сімейних подорожей власним автотранспортом, відпочинок на природі, розміщення у рекреаційних зонах, замських відпочинкових комплексах, оренда зелених садиб, індивідуальних будиночків із дотриманням вимог соціальної дистанції та забезпеченням всіма необхідними засобами захисту [9].

Висновки. Коронавірус надав поштовх країнам переглянути свої позиції, розвиватися самостійно, шукати робочу силу всередині країни, раціонально використовувати наявні в країні ресурси.

Уряди країн моментально відреагували на необхідність мінімізувати економічні наслідки пандемії COVID-19, узявши за основу два загальних підходи з опанування ситуації: перший підхід спрямований на забезпечення доступних кредитних ліній для бізнесу, інший – на відтермінування сплати боргових і податкових зобов'язань.

В Україні сьогодні спостерігається велике відставання у темпах впровадження заходів на підтримку туристичного сектора, що ставить під серйозну загрозу конкурентоспроможність галузі на глобальному ринку протягом прогнозованого періоду відновлення впродовж 2021 року [19].

В Україні потрібно розробити комплекс заходів щодо забезпечення стійкості туристичної сфери в умовах посилення карантинних обмежень у разі настання *другої хвилі* поширення інфекції COVID-19, водночас врахувати рекомендації Глобального кризового комітету з туризму Всесвітньої організації туризму (UNWTO) щодо пом'якшення соціально-економічних наслідків COVID-19 та прискорення відновлення економіки через подорожі за напрямками: управління кризою та пом'якшення наслідків; забезпечення стимулів та прискорення відновлення; підготовка до майбутнього.

Розглянути як першочергові такі заходи: забезпечення доступності та достовірності інформації про обмеження подорожей та їх скасування в розрізі як регіонів України, так і основних країн виїзного туризму залежності від ступеня епідемічної загрози; створення механізму гарантування втрат туристів від скасування поїздки внаслідок поширення епідемії шляхом надання ваучерів на скасовані бронювання; розвиток внутрішнього туризму.

Крім того, серед заходів, що можуть пом'якшити вихід туристичної індустрії з кризи у зв'язку із коронавірусом, можна визначити такі: тимчасове зниження тарифів на послуги, сертифікація дезінфекції туристичних об'єктів та інфраструктури, профілактичні заходи для туристів щодо укріплення здоров'я, надання можливості туристам уникати контакту з іншими туристами, обладнання пасажирського рухомого складу сучасною системою вентиляції та кондиціонування для унеможливлення застою інфекцій у повітрі.

Список використаних джерел

1. Вирусная экономика: чем лихорадка Эбола грозит миру. URL: <https://www.rbc.ru/politics/06/10/2014/542e6a7ccbb20f5882ea15c5>
2. Novel predicted Wuhan virus 40 years before Coronavirus outbreak. Internet is stumped. India Today Web Desk. New Delhi.
3. Туристический сектор Евросоюза теряет 1 млрд евро ежемесячно из-за эпидемии коронавируса. URL: <http://elvisti.com/news/2020/3/2/turisticheskiy-sektor-es-teryaet-1-mlrd-evro-ezhemesyachno-iz-za-rasprostraneniya>.
4. Мировая индустрия туризма потеряет не менее 22 миллиарда долларов из-за коронавируса. URL: <https://focus.ua/world/451094-mirovaia-industriia-turizma-poteriaet-ne-menee-22-mlrd-koronavirus-raspugal-turistov>.
5. Світовий туризм втратив 320 млрд через пандемію – ООН. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/07/28/novyna/svit/svitovuj-turyzm-vtratyv-320-mlrd-cherez-pandemiyu-onn>.
6. Через Covid-19 у світі закрилося 96 % туристичних напрямків. URL: https://zaxid.net/cherez_covid_19_u_sviti_zakrilosya_96_turistichnih_napryamkiv_n1501066.
7. IATA COVID-19: Cost of air travel once restrictions start to lift. Brian Pearce. 5-th May 2020. URL: <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/covid-19-cost-of-air-travel-once-restrictions-start-to-lift/>.
8. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf>.
9. Туризм після карантину: як пандемія вплинула на галузь і змінила її. *Дивись.info*. 14 травня 2020. URL: <https://dyvys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminy-la-yiyi/>.
10. Тарасюк Г. М. Вплив відновлення повноцінного функціонування індустрії гостинності на швидке подолання світової економічної кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 5.

11. IATA Updates COVID-19 Financial Impacts – Relief Measures Needed. URL: <https://www.iata.org/en/pressroom/pr/2020-03-05-01/>.
12. Аністратенко Н. В., Мальченко А. В. Роль МВФ у подоланні економічних наслідків пандемії коронавірусу та відновленні темпів економічного зростання світової економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2020/76.pdf.
13. В Єврокомісії хочуть якомога швидше скасувати обмеження на подорожі. URL: <https://mw.com.ua/?oid=2970>.
14. Гелюх Марія. Коронавірус і туризм: чи є шанси на відновлення галузі. URL: <https://ua.news.ua/koronavirus-i-turizm-est-li-shansy-na-vostranovlenie-otrasli/>.
15. Непочатенко В. О. COVID-19 і туризм: аналіз ситуації та економічні шляхи виходу з кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 7.
16. Пояснювальна записка до проекту Постанови Верховної Ради України про проведення парламентських слухань на тему: «Мандруй Україною: стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/billFile/198331>.
17. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>.
18. International Tourism and COVID-19. URL: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>.
19. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. Оновлення до документа «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні». URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>.

Надійшла до редакції 31.08.2020

References

1. Virusnaya ekonomika: chem lihoradka Ebola grozit miru [Viral economy: how the Ebola fever threatens the world]. URL: <https://www.rbc.ru/politics/06/10/2014/542e6a7ccbb20f5882ea15c5> [in Rus.].
2. Novel predicted Wuhan virus 40 years before Coronavirus outbreak. Internet is stumped. India Today Web Desk. New Delhi. [in Eng.].
3. Turisticheskij sektor Evrosoyuzha teryaet 1 mlrd evro ezhe mesyachno iz-za epidemii koronavirusa [EU tourism sector loses 1 billion euros monthly due to coronavirus epidemic]. URL: <http://elvisti.com/news/2020/3/2/turisticheskij-sektor-es-teryayet-1-mlrd-evro-ezhe-mesyachno-iz-za-rasprostraneniya> [in Rus.].
4. Mirovaya industriya turizma poteryaet ne menee 22 milliarda dollarov iz-za koronavirusa [Global tourism industry to lose at least \$ 22 billion due to coronavirus]. URL: <https://focus.ua/world/451094-mirovaia-industriia-turizma-poteriaet-ne-menee-22-mlrd-koronavirus-raspugal-turistov> [in Rus.].
5. Svitovyi turizm vtratyv 320 mlrd cherez pandemiю – OON [World tourism has lost 320 billion due to the pandemic - the UN]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/07/28/novyna/svitoviy-turizm-vtratyv-320-mlrd-cherez-pandemiyu-oon> [in Ukr.].
6. Cherez Covid-19 u sviti zakrylosia 96 % turystychnykh napriamkiv [Covid-19 closes 96% of the world's tourist destinations]. URL: https://zaxid.net/cherez_covid_19_u_sviti_zakrylosya_96_turistichnih_napryamkiv_n1501066 [in Ukr.].
7. IATA COVID-19: Cost of air travel once restrictions start to lift. Brian Pearce. 5-th May 2020. URL: <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/covid-19-cost-of-air-travel-once-restrictions-start-to-lift/> [in Eng.].
8. Shchodo rozvytku turizmu v Ukraini v umovakh pidvyshchennykh epidemichnykh ryzykiv [Regarding the development of tourism in Ukraine in conditions of increased epidemic risks]. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turizm-v-ukraini.pdf> [in Ukr.].
9. Turizm pislia karantynu: yak pandemiia vplynula na haluz i zminyla yii [Tourism after quarantine: how the pandemic affected the industry and changed it]. Dyvys.info. 14 travnia 2020. URL: <https://dyvys.info/2020/05/14/turizm-pislya-karantynu-yak-pandemiya-vplynula-na-galuz-i-zminyla-yii/> [in Ukr.].
10. Tarasiuk H. M. Vplyv vidnovlennia povnotsinnoho funktsionuvannia industrii hostynnosti na shvydke podolannia svitovoi ekonomichnoi kryzy [The impact of the restoration of the full functioning of the hospitality industry on the rapid overcoming of the global economic crisis]. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 5 [in Ukr.].
11. IATA Updates COVID-19 Financial Impacts – Relief Measures Needed. URL: <https://www.iata.org/en/pressroom/pr/2020-03-05-01/> [in Eng.].
12. Anistratenko N. V., Malchenko A. V. Rol MVF u podolanni ekonomichnykh naslidkiv pandemii koronavirusu ta vidnovlenni tempiv ekonomichnoho zrostannia svitovoi ekonomiky [The role of the IMF in overcoming the economic consequences of the coronavirus pandemic and restoring the economic growth of the world economy]. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2020/76.pdf [in Ukr.].
13. V Yevrokomisii khochut yakomoha shvydshe skasuvaty obmezhenia na podorozhi [The Eu-

European Commission wants to lift travel restrictions as soon as possible]. URL: <https://mw.com.ua/?oid=2970> [in Ukr.].

14. Heliukh Mariia. Koronavirus i turizm: chy ye shansy na vidnovlennia haluzi [Coronavirus and tourism: are there any chances for the recovery of the industry]. URL: <https://ua.news.ua/koronavirus-i-turizm-est-li-shansy-na-vosstanovlenie-otrasli/> [in Ukr.].

15. Nepochatenko V. O. COVID-19 i turizm: analiz sytuatsii ta ekonomichni shliakhy vykhodu z kryzy [COVID-19 and tourism: situation analysis and economic ways out of the crisis]. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 7. [in Ukr.].

16. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Postanovy Verkhovnoi Rady Ukrainy pro provedennia parlamentskykh slukhan na temu: «Mandru Ukrainoiu: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku turizmu v Ukraini» [Explanatory note to the draft Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine on holding parliamentary hearings on the topic: "Travel to Ukraine: state, problems and prospects of tourism development in Ukraine"]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/billFile/198331> [in Ukr.].

17. Pandemiia COVID-19 ta yii naslidky u sferi turizmu v Ukraini [The COVID-19 pandemic and its consequences in the field of tourism in Ukraine]. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> [in Ukr.].

18. International Tourism and COVID-19. URL: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> [in Eng.].

19. Pandemiia COVID-19 ta yii naslidky u sferi turizmu v Ukraini. Onovlennia do dokumenta «Dorozhnia karta konkurentospromozhnoho rozvytku sfery turizmu v Ukraini» [The COVID-19 pandemic and its consequences in the field of tourism in Ukraine. Update to the document "Roadmap for competitive development of tourism in Ukraine"]. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> [in Ukr.].

SUMMARY

Larysa V. Martsenyuk, Cameron A. Batmanglich. Directions for reducing the negative effects of coronavirus on the tourist industry. The population of the planet Earth is affected by various restrictions in various spheres of life, and especially in the field of health. Over the past few decades, we have encountered several types of infectious diseases that affect both animals and humans, with the disease spreading over a large area. As a result of pandemics, all spheres of life suffer significant losses, but in our opinion, the tourism sector is one of those that suffers large-scale losses. This year, the tourism sector has also been hit hard by the coronavirus pandemic. Restrictions on the movement of citizens, a ban on the opening of certain tourist facilities have negatively affected all enterprises involved in the organization of the tourism business. 96 % of worldwide tourist destinations are restricted. The three main problems that the tourism industry faces in a pandemic are: the problem of liquidity of tourism enterprises, the uncertainty of consumers of tourism services, the social consequences of forced restrictive measures.

The author analyzes the measures taken by some countries to support the tourism sector. Governments in leading European countries have set up guarantee funds to protect tourism businesses.

The article aim is to make the recommendations for the development of a set of measures to ensure the sustainability of the tourism sector in the context of increasing quarantine restrictions in Ukraine.

Measures have been proposed to mitigate the exit of the tourism industry from the coronavirus crisis, including the provision of affordable credit lines for businesses, and the deferral of debt and tax liabilities.

In addition, ensuring the availability and reliability of information on travel restrictions and cancellations; creation of a mechanism to guarantee the loss of tourists from the cancellation of the trip; development of domestic tourism.

In this context, the author proposes a temporary reduction in tariffs for services, certification of disinfection of tourist facilities and infrastructure, preventive measures for tourists to promote health, enabling tourists to avoid contact with other tourists, equipping passenger rolling stock with modern ventilation and air conditioning to prevent stagnation of infections in the air.

Keywords: covid-19, tourism, tourist transportation, tourist trips, influence of covid-19 on tourism.